

NOVA AKROPOLA

Z A B O L J E G Č O V J E K A I B O L J I S V I J E T

EGIPATSKE SVETKOVINE

POUKA
PTAHOTEPA

NAŠA
POSTIGNUĆA

FILOZOFIJA
UMJETNOSTI

SOLARNA
SONDA PARKER

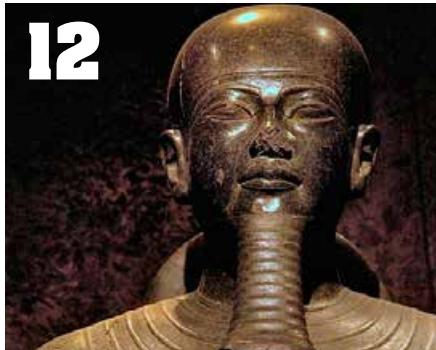
4

6

12

14

16

19

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

12 | 2018. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 TEMELJ DOSTOJANSTVA

Delia Steinberg Guzmán

6 EGIPATSKE SVETKOVINE

Fernand Schwarz

12 POUKA PTAHOTEPA

Dijana Kotarac

14 FILOZOFIJA UMJETNOSTI

Constantino Fernández

16 NAŠA POSTIGNUĆA

Gilad Sommer

19 SOLARNA SONDA PARKER

Nataša Žaja

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Luka Marić, Dijana Kotarac, Sofija Stepanovska, Anastazija Pulja, Marta Mihičić

Lektura: Ana Handal, Vesna Bosnar

Tehničko uredništvo:

Svetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Pojam vremena zaokupljaо je mislioce, filozofe i znanstvenike svih epoha. Svaki čovjek prolazi kroz situacije u kojima se više ili manje zamisli i zastane pred ovom toliko bliskom, a opet neuhvatljivom dimenzijom. Čini nam se da ga imamo, da je pred nama i uz nas, a onda nam opet izmiče i nestaje, ostavljajući tek magloviti trag. Slutimo ipak da negdje duboko kuća njegovo bezvremeno, božansko bilo, nemjerljivo ljudskim satima, slabostima ili strahovima, strpljivo čekajući da pronađemo barem jedan ključ...

Jedan od ključeva kojim možemo odškrinuti tajanstvena vrata nekog drugog vremena ostavila nam je tradicija kroz ritam svetkovina, prilikom kojih se na poseban način uspostavlja veza s nevidljivim snagama prirode. To su dragocjeni, sveti trenuci u kojima ono božansko postaje blisko i naše, a mi postajemo prisutni u životu stvarnosti svijeta. Tada se čovjeku vrijeme otkriva u svojoj najuzvišenijoj, sakralnoj dimenziji.

U nekim su tradicijama postojale velike godišnje svetkovine vezane uz posebne, mistične točke preokreta u životu prirode, a povremeno su se u višegodišnjim ciklusima održavale i ceremonije koje su imale

vezu s nebeskim, zvjezdanim kalendarom. No da bi se mogao ispravno pripremiti i za jedne i za druge, čovjek je imamo različite svakodnevne obrede kroz koje mu se pružala mogućnost da, kako Lisica podučava Malog Princa, "pripremi srce" i uhvati ono što taj dan čini jedinstvenim.

To isto na drugi način govore i egipatski mudraci kada savjetuju: "Učini barem jedan dan dobrim." Jer ako napravimo nešto dobro u jednom danu, satu ili trenu, uspjjet ćemo to uvijek kada budemo htjeli, a u velikoj riznici svijeta ostat će iskustvo zauvijek. Svaki put kada gledamo kako se na horizontu pomalja Sunce, čini nam se da vrijeme stoji, a našu svijest preplavi neizmjerno poštovanje. Svaki put kad palimo svijeću, budimo onaj drevni plamen titana pred kojim ustuknu sjenke sumnji. Svaki put kad prijatelju pružimo ruku i velikodušno mu posvetimo vrijeme, pokrećemo zasune tajnih vrata bezvremenog, duhovnog života, života dostojnog Čovjeka. ☩

Uredništvo

TEMELJ DOSTOJANSTVA

Delia Steinberg Guzmán

Neka se kod nas nikome ne zavidi što se natječe u vrlini. Takav, naime, podiže državu time što se i sam natječe i što ostale ne zakida u tome klevetanjem.

Platon, *Zakoni*

Sokrat

Živimo u iznimnim, teškim vremenima. Ne možemo ih nazvati dobrima ni lošima – ona su jednostavno takva kakva su nam potrebna da bismo razvili pravi osjećaj sebe kao ljudskih bića i čovječanstva.

Očito je da se događa mnoštvo bolnih zbivanja koja u nama mogu izazvati osjećaj tolike nemoći da ne znamo kako ublažiti sva ta zla koja nam nanose bol. Takoder, teško je reći koje je najgore od zala jer, ovisno o životnim okolnostima, različite stvari utječu na različite ljude na različit način. Neobično je to što se tolika previranja događaju na toliko mjesta istovremeno.

Ako bismo morali posebno izdvojili jedno od svih tih zala, izuzev prirodnih katastrofa na koje ne možemo utjecati, jedan od najvažnijih kriterija bio bi nedostatak dostojanstva, iako uvijek postoje časne iznimke. Tužna je činjenica da te iznimke rijetko budu primijećene, a ono što se ističe su vijesti na koje se usredotočuju mediji. Ponekad je nedostatak dostojanstva namjerno zlonamjeran, ponekad jednostavno smiješan, ali daje nam osjećaj da smo zarobljeni u nevidljivim mrežama koje je teško izbjegći. Nalazimo malen broj primjera vrijednih da se na njih ugledamo. Zato smo citirali Platona i njegov izvanredan poziv na "borbu za vrlinu". Kako bi sve bilo drugačije kada bi to bio temelj naših kompetitivnih nastojanja! Kako bi divno bilo nadmetati se za zasluženo dostojanstvo!

Nedostaju nam dobi primjeri, primjeri dostojanstva.

Nedostaje nam ono dostojanstvo koje prati smisao za čast. Ne mislimo na izvanjsko dostojanstvo temeljeno na prestižu, ekonomskom bogatstvu ili uvijek promjenjivoj modi. Oni koji su danas na vrhuncu takvog lažnog dostojanstva, sutra će pasti ili biti prepušteni zaboravu.

Dostojanstvo, očito, treba čast, poštenje, čistoću misli, namjera i djela. Dostojanstvo se mora temeljiti na znanju kako biti i znanju kako se ponašati, ali iznad svega na znanju kako biti.

Nije neophodno da svi postanu filozofi, iako svi mi u određenoj mjeri filozifiramo o životu i našim vlastitim situacijama. Ali ono što jest neophodno je to da svatko od nas temelji svoj vlastiti život na određenim moralnim vrijednostima koje smatra prioritetnim i živi u skladu s njima. Istinske vrijednosti imaju neupitnu kvalitetu trajnosti – ne mogu se mijenjati iz dana u dan niti biti stavljene po strani kada se pojave drugi naizgled pragmatičniji modeli.

Pogrešno tumačenje slobode, kao mogućnosti da se radi i govori bilo što, bilo kada i na bilo kojem mjestu, dalo je slobodu opasnom otklonu prema razuzdanosti, kriminalu, nedoličnosti pod kinkom autentičnosti, besramnom laganju, raznim vrstama manipulacije, a sve zbog nedostatka zrelosti i prikladnog obrazovanja.

Nedostaju nam dobri primjeri, primjeri dostojanstva.

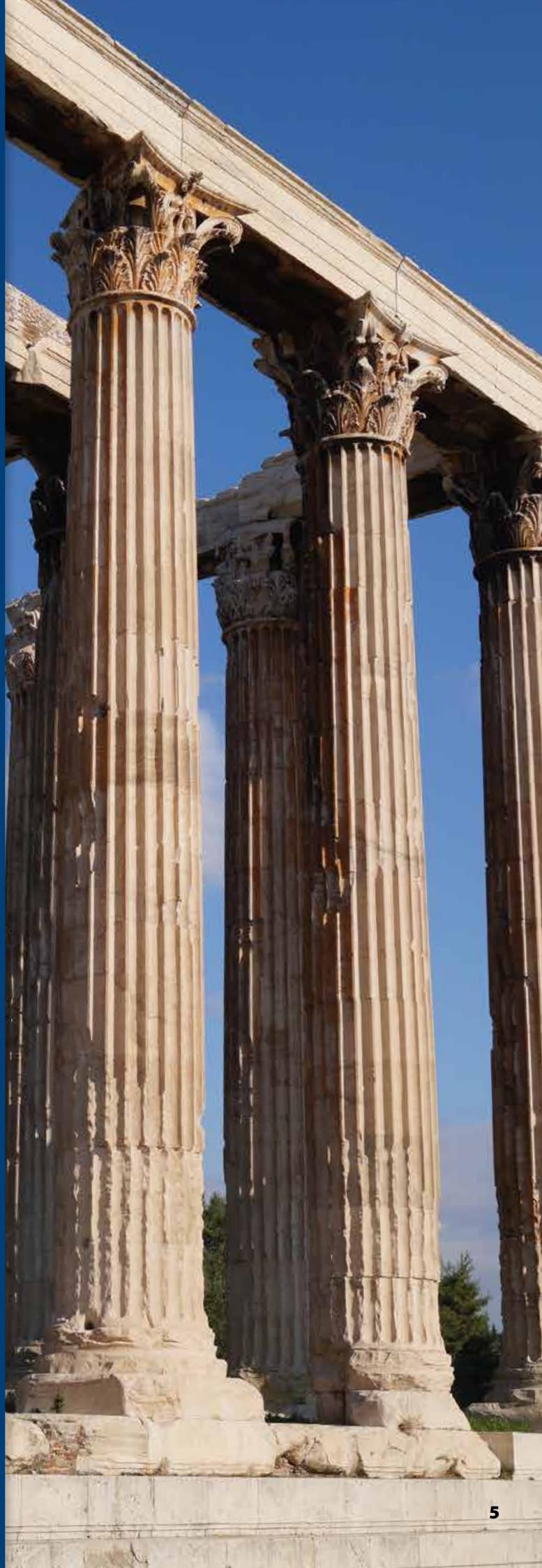
Nitko nas ne uči kako živjeti dostojanstveno. Jednostavno smo bačeni u borbu za život koja na kraju postane borba svih protiv svih.

Čeznemo za ljudskim dostojanstvom koje ima duboke temelje, koje će nas potaknuti da pogledamo unutar sebe.

Čeznemo za ljudskim dostojanstvom koje ima duboke temelje koji će nas potaknuti da pogledamo unutar sebe. Poznata izreka "upoznaj samoga sebe" sadrži poziv da otkrijemo nutarnjeg sebe i, osobito, da izgradimo nutarnjeg sebe, uklanjajući nečistoće nesigurnosti, negativnih osjećaja i djela, ponižavajućih kako za nas same, tako i za druge. Izgraditi sebe znači podići snažne i stabilne stupove koji će nam biti čvrsta potpora u svim aspektima života.

Ljudska prava se, očito, neprestano krše i to razara ljudski integritet. Ali, ako bi se svatko od nas, pojedinačno i u grupama koje dijele slične ideale, potudio biti pošten unatoč teškoćama, čitav bi svijet bio bolji. Ne bi bilo potrebno priređivati prosvjede, izvikivati naše neslaganje ili voditi ratove. Postojao bi temelj dostojanstva i časti koji bi se širio čitavom Zemljom, učinivši čovječanstvo ponovno sposobnim živjeti u harmoniji jednih s drugima i učinivši planet sretnijim što nas ima kao stanovnike. ☩

S engleskog preveo: Robert Čokor

EGIPATSKE SVETKOVINE

Fernand Schwarz

Proučavanje egipatskog kalendara potvrđuje snagu tradicije i pažljivo osmišljen sustav koji nam se često čini dalekim. Istraživanje godišnjih svetkovina pokazuje da su Egipćani imali prosječno 105 praznika u godini. Razlikovale su se kalendarske (Nova godina, počeci godišnjih doba...), ratarske (poplave Nila, sjetva, žetva...), narodne, vjerske, kraljevske (krunidba, veselje) i pogrebne svetkovine. No sve su one postojale jer su imale svoj smisao: za Egipćane su bile trenutak obnavljanja jedinstva s uzvišenim načelom: s vremenom, prirodom, kozmosom ili faraonom. Tome je bilo tako jer je religija predstavljala središnju os svake te javne manifestacije. Egipćani nisu zaboravljali svoje svetkovine, već su dolazili iz svih krajeva da bi ih proslavili.

Kronike iz Edfua ističu da je dan osnutka Horusova hrama, dan kad je bio "posvećen svom učitelju", bio znameniti datum: *Grad je bio u svetkovini, srca punih veselja, čitava njegova okolica u zanosu; buka tog veselja razlijevala se otvorenim prostorima, ulicama prepunim radosti, hrana se dijelila u izobilju; dim žrtvenih ponuda uzdizao se do neba; tamjan se palio u kadijanicama pomiješan sa zrnjem drugih mirisnih smola; grad je blistao od svečanog sjaja, sav ukrašen cvijećem; proroci i božanski oci bili su odjeveni u najfinije laneno platno, kraljeva pratnja bijaše odjevena u kraljevsko ruho, a mladi bijahu prekrasni; klicanje i veselje dopiralo je sa svih strana, duž čitavih ulica i nije se moglo spavati do svitanja.*

Tijekom tih svetkovina Egipat je oživljavao, radovalo se i plesao, ali se ipak nije zaboravljalo da su svi ti događaji samo zbog odavanja počasti bogovima i obnove saveza s prirodom i ljudima.

Ako želimo razumjeti istinsko značenje svetkovina u starom Egiptu, moramo ih shvatiti kao "sretni ponovni susret". Svaka svetkovanina poziva na ponovni susret, a taj ponovni susret živi se s radošću.

Pogrešno je zamijeniti taj vedri narod sa slikom mračnih i turobnih grobara, jer još i danas kao da možemo zamisliti živahnu glazbu koja izvire pod prstima harfista oslikanih na freskama. Prirodna bliskost sa snagama univerzuma učinila je Egipćanina čovjekom sposobnim živjeti u neprekidnoj svečanosti. Obnavljanje prirode prilika je za veselje, a odlazak ususret bogovima također je bio radostan događaj. Ta

svjetiljke, punio kadionice i počinjao prvo kađenje da bi se boravištem Boga širio ugodan miris. Učinivši to, uputio se prema svetištu hrama (...) i otvorio vratnice. Statua se pojavila pred njegovim očima, još nepokretna i uspavana jer se božanstvo još uvijek u nju nije spustilo. Svećenik se bacao na koljena i izgovarao himnu štovanja; ustajući potom zagrljio bi statuu. Taj čin, čin sina koji želi dozvati iz sna svoga oca, "budio" je boga i činio da se spusti njegova božanska duša. Točnije rečeno, štovanje je tada moglo započeti.

Služenje Bogu odvijalo se u ritmu kretanja Sunca na nebu. U Staroj državi (a vjerojatno i u Novoj), ono je obuhvaćalo tri faze koje su odgovarale izlasku, zenitu i zalasku Sunca. Najvažnija je bila jutarnja faza. Žrtveni su se darovi prije svetuća pripremali u hramskim radionicama, a svećenici su se obredno kupali

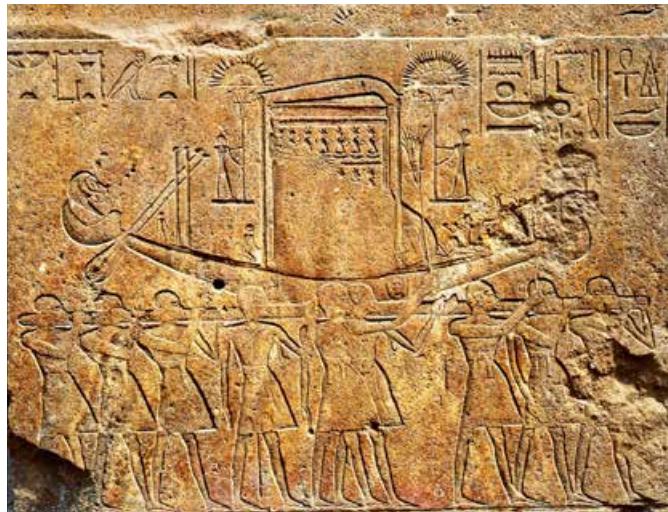
sposobnost entuzijazma – točnije, sposobnost buđenja božanskog u čovjeku i optimizam mudro usmjeren ka stabilnosti i jedinstvu države – možda su bili velika tajna dugovječnosti tog naroda.

Egipćani su sretan život i zadovoljstvo pronalazili u malim stvarima, slijedeći učenja mudraca starog Egipta, spremni na svaku mogućnost koju donosi život. Treba se prisjetiti da se bogove štovalo svakoga dana, slijedeći točno određeni obred. Francuski egiptolog Étienne Drioton detaljno opisuje tu svakodnevnu komunikaciju svećenika s božanstvom: *Ceremonija je započinjala rano ujutro. (...) Svećenik je palio*

u svetom jezeru, simbolički ulazeći u životno počelo iz kojega u trenutku stvaranja izvire svijet i iz kojega svake godine izranja egipatsko tlo, spremno za novu sjetvu nakon poplave.

Nakon toga obilazili su hram, lijevali vodu i palili mirisne smole ("one koje sadrže božansko"), kako bi se udaljile nepoželjne sile koje su se mogle uvući u prostorije. Svečana povorka nosila je hranu za boga u jednu od dvorana hrama gdje su bili postavljeni mali posvećeni žrtvenici.

Vrhovni svećenik otvarao je vrata svetišta i žurio k bogu da bi potaknuo njegovo buđenje. Vratnice naj-

svetijeg dijela hrama otvarao je u trenutku kad bi se zvijezda života, Sunce, pojavila na obzorju. Tek rađajuća svjetlost prožimala je boga energijom novog dana. Hrana se tada postavljala pred kip, praćena prikazom božice Maat, simbola kozmičkog Reda, koja božanstvu daje snagu potrebnu za svakodnevno obnavljanje tog reda. Potom bi kip božanstva bio razodenut, okupan i iznova odjenut, ukrašen i pomazan, namirisan i pročišćen. Najsvetiji dio hrama i prostor svetišta ostali bi potom zatvoreni do sljedećeg jutra.

Podnevna služba sastojala se u škropljenju vodom i kađenju tamjanom. Tijekom večeri pristupalo se obnavljanju žrtvenih ponuda.

Ta ceremonija imala je za cilj podsjetiti na neprekidno kretanje Sunca, svemira i života. Svećenik je osiguravao točnost obreda koji je oživljavao svaki aspekt dana i svaki aspekt godine. Egipatski se narod kroz svetkovine usklađivao s kretanjem vremena koje je određeno prirodom i životom. Ako tom redovnom godišnjem ciklusu posvećenom hodu zvijezda pridodamo i zvjezdane međuodnose koje su Egipćani smatrali temeljnima, tada možemo razumjeti, kako je rekao pjesnik, da je za Egipćane "univerzum hram, a Zemљa njegov oltar".

Sudjelovanje u ciklusima predstavljalo je svijest o jednom manje materijalnom planu i veću osjetljivost na zov nevidljivog svijeta. U suprotnom, čovjek bi ostao okovan materijalnim i pojavnim, zaboravljajući

da naš planet lebdi u zvjezdnom prostranstvu.

RELIGIJSKE SVETKOVINE

Svetkovina Nila

Petnaestog dana mjeseca *Thota*, godišnjeg doba *Akhet*, slavila se svetkovina Nila. Bio je to trenutak dolaska boga Hapija koji je u egipatske zemlje donosio obnovu života. Tijekom ceremonije kralj je plesao ispred kipa božice Hathor u Denderi i pružao joj vrč vina prije no što bi ga sam ispio. Prvi dan godine ili izlazak Sirijusa slavio se također tijekom mjeseca *Totha*.

Svetkovina Opet

Jedna od najvažnijih u godini, svetkovina *Opet*, održavala se u mjesecu *Paophi*, godišnjeg doba *Akhet*. U razdoblju Nove države trajala je osam dana. Tom je prilikom kip boga Amona napuštao svoj hram u Karnaku da bi se uz veliku svečanu povorku uputio prema hramu u Luxoru, gdje se ponovno susretao sa svojom suprugom. Kolonada hrama u Luxoru, koju je dao ukrasiti Tutankhamon, prikazuje tijek svetkovine koja je započinjala žrtvenom ponudom ispred Amonove barke – njegova pokretnog svetišta.

Povorka potom napušta hram: trideset svećenika pridržava tešku Amonovu barku koju prati kralj. Uz pjesme i zvuk bubnjeva, povorka se ukrcava na lađe, a kralj i kraljica zauzimaju svoje mjesto u svečanoj plovidbi.

Mnoštvo na pristaništu pozdravlja malu skupinu brodova: to je posada zadužena za povlačenje barki uzvodno. Tu su i vojnici sa svojim časnicima; Libijci i crnci također zauzimaju mjesto u povorci, uz glazbenu pratnju sistru i stare himne koje izvodi skupina pjevača i svećenika.

Po dolasku u Luxor povorka kreće putem prema hramu. Prvo svećenici, noseći na glavi Amonovu barku, potom kralj i kraljica sa svojom pratnjom i napisljeku mnoštvo koje se pridružilo procesiji. U povorci su se moglo vidjeti i barke božice Mut i boga Khonsua. Uz vojnu počasnu pratnju neprekidno se izmjenjuju skupine glazbenika i lagano odjevenih plesača.

Uz put su načinjene uzvisine, poput umjetnih brežuljaka, na čijim vrhovima svećenici prinose žrtvene darove. U hramu kralj osobno izvodi ceremoniju. Povratak se odvija prema istom ritualu. Opis možda ostavlja dojam da je ceremonija trajala jedan dan. Zapravo je trajala osam dana u vrijeme Tutmozisa III., a do dvadeset i pet dana u vrijeme Ramzesa III.

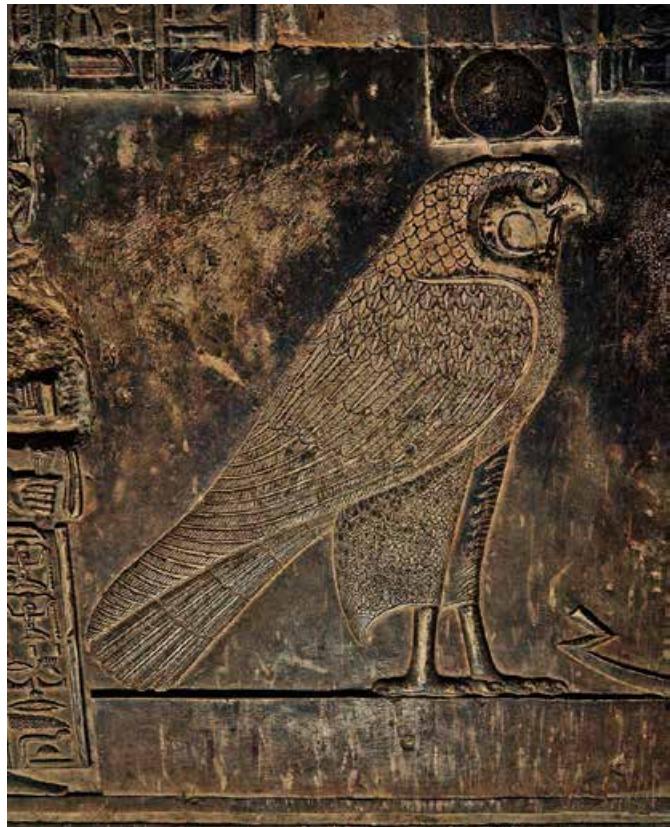
Naziv *Opet* označava izobilje i govori o karakteru putovanja u svetište. Bio je povezan s obredom *hijerogamije* (svetog braka).

Horusovo rođenje i mladost

Bog Horus se rodio u mjesecu *Mechiru*. Svečanost njegova božanskog rođenja u Staroj državi odvijala se u posebno izgrađenim kućama rađanja, takozvanim *mammessima*. Prema tradiciji, Delta Nila prima novorođenče obavijajući ga svojim muljem kako bi ga sakrila od očiju opasnog boga Seta; dama zmija Outo neprestano bdiće nad njim.

Zanimljivo je da se ta svetkovina odvijala 25. prosinca, na dan na koji se mnogo kasnije slavilo rođenje Mithre i Krista. Mnogi su autori uočili podudarnost između tog datuma i zimskog solsticija jer Sunce tada započinje svoju obrnutu plovidbu prema antipodima, u trenutku svoje prividne starosti.

U mjesecu *Phamethot*, godišnjeg doba *Peret*, slavilo se Horusovo proljeće, njegova mladost i pobjeda nad

tamom. U Edfuu su se odvijale parade brodovlja na Nilu: govorilo se da kip boga tada napušta grad da bi otisao u Denderu, u potragu za božicom Hathor koju će ponovno vratiti u njezin dvorac.

Svetkovine plodnosti

Mjesec *Parmenthi* posvećen je slavljenju plodnosti: prikazi poljodjelskih radova mogu se vidjeti na freskama hrama Medinet Habua.

U mjesecu *Padron*, godišnjeg doba *Chemou*, slavljen je bog Min. Bio je to mjesec žetve. Svetkovine su se odvijale u Koptu gdje je Min imao svoju palaču: organizirala su se natjecanja životinja i odabirali najbolji primjeri radi poboljšanja vrste. Taj je mjesec također bio posvećen bogu Svjetla i bogu Sunca u liku Pacht ili Bastet, nazvanoj *Mačka Heliopolsa*, onoj koja je pobijedila tmine neznanja ili Apofisa. Taj trenutak odgovara konstelaciji Ovna koju su u starom dobu smatrali početkom godine. Taj je mjesec bio posvećen slavi božice Izide, majke plodnosti koja je dala život Horusu.

Svetkovina doline

U mjesecu *Payni* u Tebi se slavila svetkovina Doline.

Bog Amon napuštao je svoje svetište da bi tijekom dvanaest dana posjetio bogove i mrtve kraljeve tebanske nekropole. U velikoj ophodnji koja se kretala od hrama sudjelovalo je mnoštvo glazbenika, pjevača, plesača i akrobata. Nošen od strane svećenika, Bog je polagan na *ouserhat*, raskošno ukrašeni brod potpuno prekriven

zlatom, čija je kabina (ili kovčeg u kojem je počivao kip) bila načinjena od *elektruma*, legure zlata i srebra. Kraljev brod koji se nalazio na čelu flote i koji je pokretalo šezdeset veslača, vukao je za sobom brod s kipom boga. Ploveći niz rijeku kip boga unosio se u svaki od kraljevskih hramova izgrađenih na granici obradene zemlje.

Tamo gdje bi se bog zaustavio, odvijale su se nove ceremonije. A nakon svega bio je predviđen ponovni susret između boga Amona i božice Hathor. Amon konačno stiže u hram Medinet Habua i u nekropolu u Deir el-Medini, mjesto gdje prema tradiciji stoluje primordijalna *Oktoada Hermopolisa* iz koje potječe Amon. Svetkovina Doline je prije svega obnavljala jedinstvo bogova i tradicije, živih i mrtvih, ljudi i njihovih predaka.

Sretni ponovni susret

U mjesecu *Epiphi*, godišnjeg doba *Chemou*, odvijao se *Sretni ponovni susret* između Horusa i Hathor. Tekstovi opisuju kako je tijekom velike svečanosti božica Hathor, praćena čitavom povorkom, napuštala svoje boravište u

Denderi da bi se u Edfuu susrela sa svojim božanskim suprugom. Nakon petnaest dana općeg slavlja, božica i njezino brodovlje vraćali bi se u Denderu na obalu rijeke. Postojala su tri božanska sjedinjenja u Egiptu, vezana uz stvaranje duhovnog, psihičkog i fizičkog plana.

Obred insolacije

U mnogim se egipatskim hramovima tijekom godine često obnavljalo sjećanje na svetkovinu Sjedinjenja sa Sunčanim diskom. To sjedinjenje predstavljalo je obred obnavljanja jer je duša božanstva, silazeći s neba, svojim zrakama prožimala zemaljski kip. Božanska statua bila je postavljena tako da su na nju padale Sunčeve zrake, što je predstavljalo božansku prisutnost. Sam obred obavljao se na krovu hrama u Denderi, u jednoj i danas dobro očuvanoj kvadratnoj kapelici. Povorka koja je prenosila kip prikazana je na zidovima stubišta: na zapadnoj strani vidi se povorka koja se penje spiralnim putom, dok je kosina okrenuta prema istoku služila za povratak.

Taj je obred imao za cilj sjediniti kip s izvorom božanske energije u univerzumu: statua je primala sunčani zagrljaj, obnavljajući tako izvorni pokret kojim je Prvo Sunce, užareni Feniks, izlilo Prvu energiju svojoj djeci Šu i Tefnut.

Sjedinjenje sa Sunčanim diskom omogućuje da stvaralačka energija preplavi i ispuni kip svjetlošću, u koji će se tada spustiti i Ka, duh boga. Ta ista zaštitnička snaga pokreće i faraona i konačno se širi čitavim Egiptom.

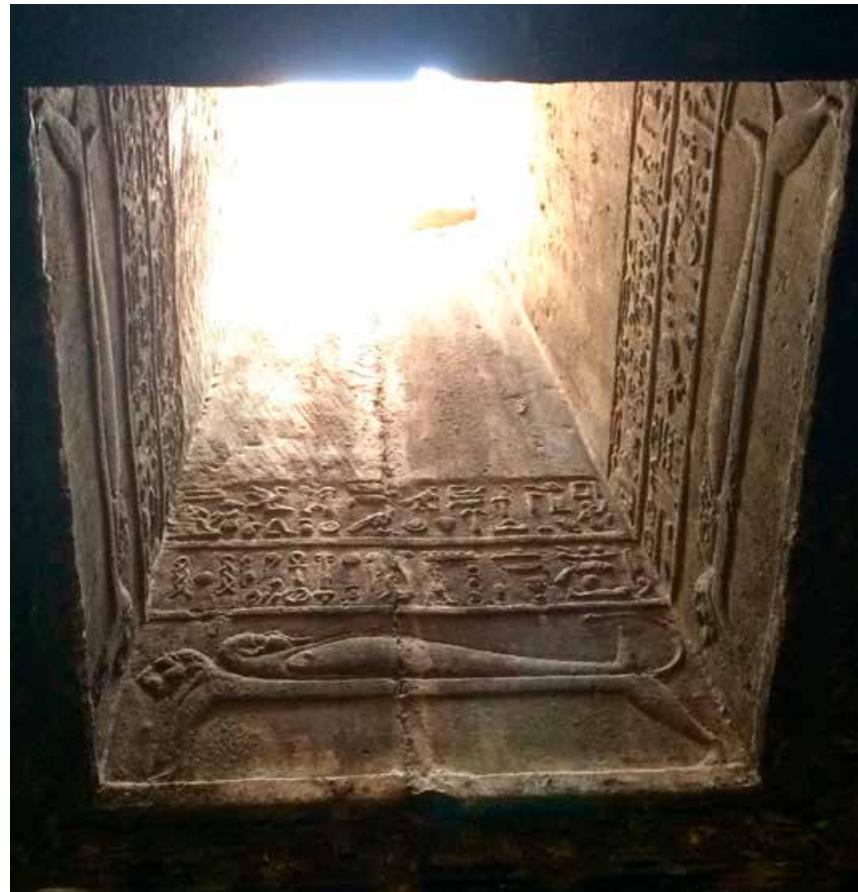
Učvrstiti to sjedinjenje s izvorima znači osigurati univerzalni red i istinsko uvjerenje da je mnoštvo bogova proisteklo iz primordijalnog Jedinstva i da će mu se na kraju vremena vratiti.

Proputovali smo krug vremena, godišnji ciklus, i vidjeli kako svaki početak godišnjeg doba za Egipt simbolizira jednu pobjedu. Početak doba poplava jest pobjeda prirode i primordijalnog života koji se rasprostire u velikim valovima naraslog Nila. Početak doba sjetve pobjeda je čovjeka kojeg simbolizira Horus pobjednik, u trenutku u kojem se slavi krunidba i kraljeva svečanost. Početak doba žetve, obilježen kultom Mina i ponovno rođenog Sunca, pobjeda je svjetlosti i snage.

Tijekom tisućljeća Egipt je redovito slavio ove sretne ponovne susrete između nebeskog i onog vidljivog Egipta, kroz određene životne etape svakog posebno, kao i kroz etape života Egipta kao države.

Nakon što je Egipt oslabio, njegovu religiju poti-

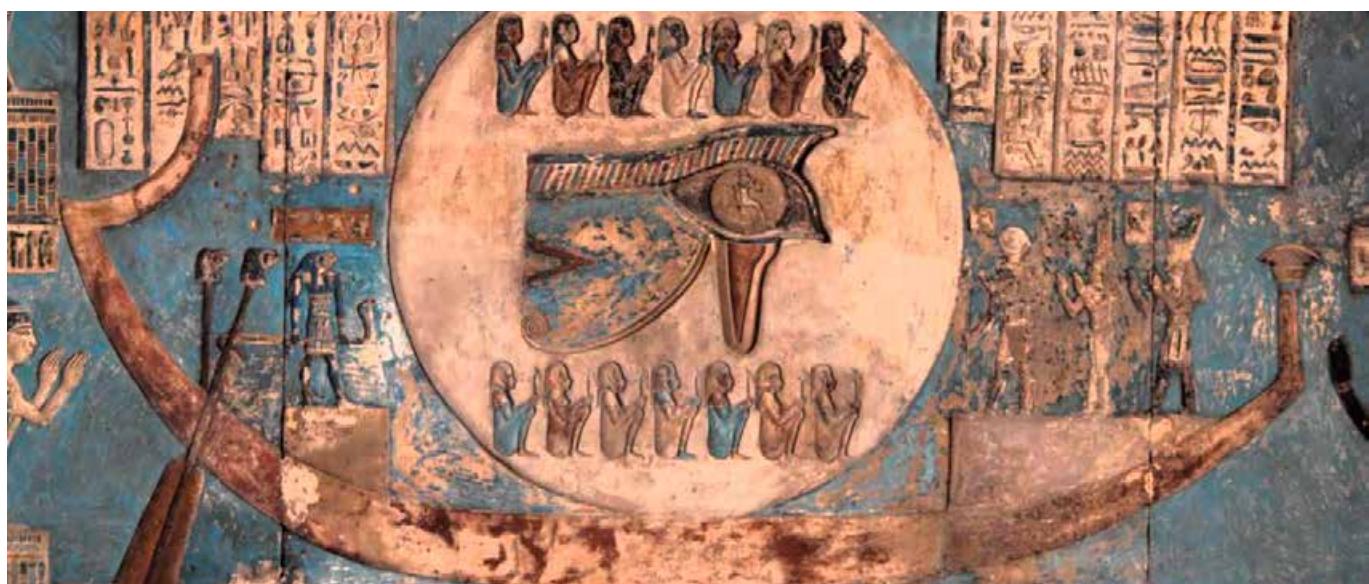

skuju kršćanstvo i islam. Ritam svetkovina je ipak ostao snažno utisnut u život, tako da su mnoge od njih prilagođene novim religijama.

Liturgija se s vremenom mijenjala, a s njom i upotreba sakralne geografije s kojom su svetkovine bile sve manje i manje povezane. ☰

Sa španjolskog prevale: Daliborka Kiković i Snježana Zorić

Izbor iz knjige: *Géographie sacrée de l' Egypte ancienne*. Nouvelles Éditions Oswald. París. 1979.

POUKA PTAHOTEP

Temelj života u drevnom Egiptu i glavni pokrećač te sjajne civilizacije bio je moral koji je veličao red i poredak, duhovno i neprolazno.

Imajući na umu važnost pravednog vladanja državom i moralno ponašanje građana, što je ključ očuvanja reda u državi, mudri s faraonova dvora ostavljali su u naslijedstvo svojim sinovima ili nasljednicima pouke i savjete. Krajnji cilj pouka bio je prenijeti iskustvo naraštaja budućim pokoljenjima u ophodenju prema ljudima i svijetu bogova.

Takvi tekstovi istodobno posjeduju etičku i književnu vrijednost, pa ih se danas svrstava u takozvanu mudru snu književnost koja je uglavnom davala praktične savjete o razboritom načinu življenja.

Pouke su izuzetak u egipatskoj književnosti po tome što su redovito nosile naslov i ime autora. U nekoj vrsti uvoda navodilo se ime i zvanje onoga koji je djelo sastavio, a kao autori se uglavnom pojavljuju visoki dostojski stvenici, članovi faraonove obitelji ili čak sami faraoni. Ime uglednog vladara ili slavnog mudraca iz starine uvećavalo je vrijednost pouke.

Najčuvenije pouke pripisuju se nadstojniku Ptahotepu. Taj mudrac bio je visoki dvorski službenik u vrijeme faraona Izezija iz V. dinastije, a njegova Pouka nastala je oko 2450. g. pr. Kr. U njoj Ptahotep upućuje svoga sina kako se ponašati u različitim životnim prilikama, kako se odnositi prema višima i nižima po vlasti, kako se postaviti prema gospodaru, a kako prema sluzi, kako se ponašati u obiteljskom okruženju, u društvu i životu uopće, iznoseći dragocjena zapažanja o ljudima,

oholim i skromnim, prijetvornim i iskrenim, o prijateljstvu, škrtošti i pohlepi. Naizgled jednostavne, ove su pouke univerzalne primjene u svojoj biti prožete religioznom mišlju i upućuju na potpuno ostvarenje čovjeka kao ljudskog bića.

Ptahotepova Pouka predstavlja najstariji sačuvani veći tekst moralnog sadržaja iz starog Egipta i ujedno ilustrira neke od humanističkih vrijednosti i vrlina starog egipatskog društva, kao što su ljubaznost, pravednost, istinoljubivost, umjerenost i vladanje sobom. Jezik joj je biran i uglađen, pa je poslužila kao uzor kasnije nastalim poukama.

Ne hvali se znanjem i ne pridaji svom statusu obrazovanog čovjeka preveliko značenje. Primi savjet jednako od prosjaka kao i od mudraca.

Ako ti tvoj sin nanese nepravdu, ako te ne sluša, ako napusti disciplinu, ako njegova djela naškode tvom domu, ako se suprotstavlja svemu što kažeš, otjeraj ga jer on nije tvoj sin, nije se porodio od tebe.

Obraduješ li svoja polja i ona radaju, te ti Bog podari obilje, ne puni svoja usta ako prethodno nisi nahranio bližnjega.

Ne nanosi bol drugima ako ne želiš da Bog nanese bol tebi. Jer, ako itko krene putem nasilja da bi sebi priskrbio obilje, Bog će mu uskratiti kruh iz ustiju; ako

to čini da bi se obogatio, Bog će mu objaviti: 'Lišit će te ovoga bogatstva'; napokon, čini li to kako bi tlačio druge, ne sumnjaj da će ga na koncu Bog učiniti bespomoćnim. Ne stvaraj bol među sebi sličnima, jer to nije božanska volja.

Pravda je velika, nepromjenjiva, sigurna i nije bila narušena otkad je Oziris hodao svijetom.

Postavljanje prepreka Zakonu jest otvaranje vrata nasilju.

Da bi bio poštovan, moraš biti voljen; srce je ono koje odlučuje hoće li slušati.

Ako si moćan, posveti se naući i odmjeronom govoru. Naređuj samo upravljanja radi. Biti dogmatičan znači raditi loše. Neka twoje misli ne budu ohole, no neka ne budu ni ponizne. Izdaj svoje naredbe i pazi da se izvršavaju; govorи bez žestine, s ozbiljnim izrazom lica. Imaš li gorljivo srce, ublaži njegov polet. Uljudan čovjek može prevladati sve prepreke.

Pazi da razgovor s tobom ne bude dosadan... Ako se prozre twoje neznanje i kojom prilikom budeš posramljen, podnesi to svom svojom učitivošću; ne požuruj sugovornika, ne upadaj mu u riječ, ne predbacuj mu ništa konačno, ne zbunguj ga; no nemoj se niti iz straha pri-

bližiti onome tko uzastopno odbija razgovarati s tobom.

Budeš li velik nakon što si jednom bio malen, budeš li bogat nakon što si jednom bio siromašan, ne буди tada škrt sa svojim dobrima jer ona su ti dodijeljena kao božanski poklon.

Budi radin, čini više od onoga što moraš... Djelatnost stvara bogatstvo, no bogatstvo neće ostati prekine li se djelatnost.

Blagoslov stvaratelja je njegovo oruđe za rad.

Želiš li raditi dobro i oslobođiti se svega lošeg, čuvaj se pohlepe koja je neizlječiva bolest. Pohlepa je vanjski izgled čitave horde zala, kutija koja skriva sve ono prijezira vrijedno.

Nauka i spoznaja blagoslov su onome koji ih razumije, a prokletstvo za onoga koji ih odvaja od sebe.

Važno je ne razmetati se nikada znanjem i načitanošću jer znanju nema granica i nijedan znalac ne postiže savršenstvo.

Samo nakon što si dugo i pomno slušao, možeš postati krepotan čovjek koji može govoriti potomstvu i biti shvaćen.

Ne ispuštaj ni jednu jedinu riječ iz utvrđenog nauka niti ne dodavaj ništa, ne stavljaj jednu stvar na mjesto druge; čuvaj se otkrivanja ideja koje vriju u tebi te poučavaj načinom mudrih.

Oni koji su razmišljali mudro i pisali za potomstvo, živjet će kroz njega; sjećanje na njih neće uvenuti u ljudima ako su njihove riječi lijepе. Svaka njihova misao nastaviti će postojati kao nešto nezaboravno, uzdižući kulturu veličanstvenih.

FILOZOFIJA UMJETNOSTI

Constantino Fernández

Jedno od otvorenih pitanja s kojim se suočava današnja akademska filozofija jest koji su ciljevi filozofije umjetnosti, odnosno koja je zadaća filozofije u odnosu prema umjetnosti i umjetničkim djelima kao što su pjesma, skulptura, katedrala, ples ili glazbena interpretacija.

To je kao da se zapitamo kako bismo misaono mogli pristupiti ljepoti. Misli imaju svoje granice, oblike, klasifikacije i usporedbe. S druge strane, ljepota je doživljaj, neuhvatljiva je, ona je suptilan duh koji izmiče svim definicijama.

¹ Logos – kozmička inteligencija.

² William Shakespeare, *Uzaludni ljubavni trud*.

Što su, dakle, ciljevi filozofije umjetnosti? Je li to, primjerice, uspostaviti kanone pomoću kojih će biti moguće utvrditi koja je slika lijepa, a koja nije? Treba li zadati kriterije prema kojima će neki stih biti izostavljen zbog nesklada ili odrediti muzičke oblike koji će "obuhvati" ljepotu i harmoniju i time ograničiti mnogobrojne, gotovo bezgranične puteve koje je Logos¹ dao na raspolaganje arhetipskoj ljepoti? Kao što Shakespeare kaže: *Merkurove riječi, nakon Apolonova pjeva, grubo zvuče*². Merkur je misao, a Apolon je umjetnost. Čovjek treba biti promišljen i vrlo oprezan kada pokušava odrediti granice umjetnosti, odnosno uspostaviti granice nestvorenom.

Postoje određeni "zlatni oblici", proporcije, odnosi boja, ritmovi, glazbeni tonaliteti koji doista savršeno odražavaju taj neuhvatljivi, eterični sjaj ljepote. Međutim, nešto je posve drugo ograničiti broj tih oblika i uspostaviti racionalne smjernice koje će odrediti granicu između lijepog i onog što to nije.

Ali, iako Merkurov glas zvuči grubo nakon Apolonovih pjesama, ipak je Merkur onaj koji daje govornički dar, onaj koji unosi svetu vatu u govornikove riječi. A govorništvo je umjetnost koju Apolon, gospodar svih muza, prihvata sa zadovoljstvom. Filozofija umjetnosti može biti, između ostalog, racionalni glasnogovornik ljepote. Bez želje da je zarobi ili ograniči, filozof može veličanstvenu čistoću umjetničke intuicije zaodjenuti racionalnošću. Može pokušati razumjeti ono što ga okružuje i usmjeriti se prema istini vodeći se sjajnom zrakom umjetničkog čina, prateći tragove Ljepote.

U tom smislu Platona i Plotina možemo svrstati među najveće filozofe umjetnosti. Obojica su bili filozofi i pjesnici. Obojica su izlagali duboki smisao filozofije prema kanonima savršene ljepote. Obojica su podučavali svoje učenike kako pomoći ljepote i ljubavi pristupiti razumijevanju najvećih istina. Platon je na vrlo poetičan način izrazio svoje učenje koje i danas odzvanja u duši, da je ljepota ono što nas održava u ovom svijetu obmane i da ljepotu poput zrcala pokazuje priroda!

Kao što se zalagao John Ruskin, veliki engleski misilac XIX. stoljeća, filozofija umjetnosti može sebi za cilj postaviti to da umjetničko djelo učini umu što pristupačnjim. To znači stvoriti mentalno stubište koje će podići našu svijest do točke gdje ćemo moći primiti zraku ljepote prisutnu u određenom umjetničkom djelu. Isto tako, može nam dati ključ za ulazak u kraljevstvo umjetničke kreativnosti ili čak poučiti "jeziku" kojim umjetnički rad prestaje biti tajna, pretvarajući ga

u otvorenu knjigu blistava sjaja.

Primjerice, promatrajući Partenon ili Veliku piramidu u Gizi, možemo biti dirnuti, zadviljeni, ali i zbumjeni ne znajući razlog tom neodređenom osjećaju. Međutim, ako se objasni da piramida predstavlja magičnu planinu, da u svojim mjerama preslikava sedmerostruku strukturu i proporcije Sunčeva sustava, da su njezine stranice lagano zakriviljene kako bi konceptualno ponovile zakriviljenost univerzuma, da njezine tri komore – poravnate po vertikalnoj osi – preslikavaju pulsirajuće centre koji "stvaraju" ili održavaju tri svijeta (tri područja univerzuma: fizički, psihološko-mentalni i duhovni); ako nas se pouči da je simbolika piramide i vatre istoznačna i da oponaša hijerarhiju sila i entiteta koji postoje u Prirodi te da je svaka piramida posvećena jednoj zvijezdi... ove će ideje, pojmovi i učenja od "umne materije" izgraditi hram ideja u našoj nutrini pomoći kojeg ćemo dostojanstvenije i svrhovitije moći primiti božanski sjaj ljepote. A to je, nesumnjivo, filozofija umjetnosti. ☩

Sa španjolskog prevela: Nives Lozar

NAŠA POSTIGNUĆA

Gilad Sommer

Postoje oni koji veličaju prošlost, zlatna davno minula vremena, drugim riječima "dobra stara vremena". Navodno su u tim vremenima ljudi bili dobri i pošteni te je svijetom vladala vrlina, stoga bi se trebalo vratiti stvarima kakve su bile ili barem kakvima ih mi zamišljamo da su bile. Iz te je perspektive svaka promjena korak dalje od slavne prošlosti i toliko važne tradicije.

S druge strane, postoje drugi koji vide samo mračnu prošlost, punu okrutnosti i nepravdi pa sve one koji su živjeli prije nas smatraju barbarima i neukima, osim iznimaka kao što su heroji. Naizgled, sadašnjost je najviši vrh dosadašnjeg ljudskog postignuća, ali istodobno još uvijek mora toliko toga postići. Iz te perspektive svaka je inovacija dobra, a na budućnost se gleda kao na kontinuiran i linearan napredak koji vodi prema boljem svijetu.

Može se činiti neobičnim da paralelno postoje takva dva različita viđenja. Naviknuti razmišljati u određenim obrascima, grijehimo misleći da je sve novo sjajno, a sve staro nazadno, ili obrnuto. Ako razmišljamo na otvoren i uključiv način, dolazimo do razumijevanja da su oba pristupa dijelom točna i da se zapravo nadopunjaju.

Kao filozofi na klasičan način, inspirirani smo tradicionalnim načinom razmišljanja koje vidi društvo kao dio prirode. Budući da se u prirodi sve temelji na ciklusima, društvo i povijest kao dio prirode također su ciklični. Drugim riječima, prošlost uključuje različita iskustva; neka od njih mogu nas podučiti kako treba živjeti, dok druga – kako ne bismo trebali živjeti.

Postojala su razdoblja u prošlosti kada je velik dio čovečanstva živio u mraku neznanja te razdoblja prosvjetljenosti i mudrosti. Kao kod *Taiji* simbola (poznatijeg kao yin-yang), postoji točka svjetlosti u tami, baš kao i točka tame u svjetlosti, jednako tako postoje topli zimski dani i hladne ljetne večeri. To su ciklusi unutar ciklusa. Razmotrimo li i usporedimo

li tu ideju s idejom napretka, dolazimo do prekrasne figure spirale koja je spoj cikličnosti i linearnosti. Ako idemo dalje u preispitivanju našeg znanja, ponekad moramo proći kroz dubine neznanja. Gledajući na sadašnjost iz te perspektive, vidimo da nismo na samom vrhu ljudskog postignuća, ali ni na dnu. Možemo ustvrditi postojanje određenih pozitivnih elemenata koje bismo trebali zaštитiti i sačuvati, te negativnih elemenata koje trebamo promijeniti i poboljšati. Dakle, postoje pozitivni i negativni elementi, oni koji donose više zajedništva i harmonije te elementi koji donose disharmoniju, nejedinstvo i posljedično patnju.

Drugim riječima, puno smo toga već postigli, ali nas još puno toga čeka.

Koje su pobjede i izazovi naše sadašnjosti?

Započeli smo nevjerljivo istraživanje fizičke prirode i upoznali njezine zakone da bismo stvorili inovativnu tehnologiju, nikada prije viđenu u cjelokupnoj ljudskoj povijesti.

Tehnologija danas podrazumijeva razvijanje novih alata pomoću kojih vladamo prirodom i manipuliramo njome prema već unaprijed zamišljenim ciljevima. To je primjena znanosti u proizvodnim procesima.

Tehnologijom se možemo služiti za usavršavanje medicine i učenja, komunikacije, umijeća i zanata, da bi nam olakšala život te za još mnoge druge pogodnosti koje samo možemo zamišljati. Tehnologija također može stvoriti puno preciznija, ali i okrutnija oružja te oslabiti našu inteligenciju i urođene vještine, narušiti komunikaciju te nam pružiti suviše udoban život...

Bez vodstva razuma i duše, tehnologija je naš Damoklov mač koji nam visi iznad glave, dok mi sebe zamišljamo kako sjedimo na prijestolju prirode. Mi još

uvijek moramo usvojiti inteligentne kriterije za upotrebu tehnologije – posebno kriterij koji stavlja ljudski faktor iznad svega. Sve dok komfor, inovacija i profit idu na štetu ljudskog života i svetosti prirode, nikada nećemo moći pronaći izlaz iz kruga destrukcije.

Prije promicanja umjetne inteligencije bilo bi mudro razviti našu prirodnu inteligenciju. Još uvijek moramo učiti kako ovladati sobom da bismo bili sposobni vladati tehnologijom, baš kao što je i umjetniku potrebna jasna slika, disciplina i inspiracija prije nego upotrijebi alat kako bi mogao prenijeti ljepotu prirode u umjetničko djelo. U suprotnom ćemo postati robovi naših strojeva, ali ne zbog njihove "inteligencije", već zbog nedostatka naše vlastite.

Od srednjeg vijeka borimo se malo-pomalo s netolerantnim i iracionalnim idejama koje su ograničile ljudske horizonte i usmrtilje filozofe, znanstvenike i druge slobodne mislioce. Slobodno racionalno iskorištavanje prirode i njezinih zakona dovelo nas je do znanstvenog "zlatnog doba". Iz tiranije iracionalnosti skliznuli smo u tiraniju racionalnosti. Drugim riječima: ono što ne vidimo, ne postoji.

Duhovne tradicije milijarda ljudskih bića odbačene su kao djetinjasto naklapanje i praznovjerje, a to vodi načinu života koji je isprazan i lišen svrhe, tražeći da se dubina znanja zamijeni iskrom informacije. Viđenje svemira utemeljeno na osnovi slučajnosti, gdje je sve nastalo ni iz čega i bez razloga, zamišlja ljudsko biće kao slučajni rezultat slijepog procesa, kao pogrešku i kao siroče u svemiru. Nije čudno da smo, usporedio s današnjim znanstvenim procvatom, svjedoci povratka na iracionalno i fanatično kao izravni i lakši način popunjavanja praznine.

Ako smo nešto naučili iz kapitalističkog eksperi-

menta XX. stoljeća, onda je to da komfor bez sadržaja ne donosi sreću.

Trebali bismo spasiti srce duhovnih tradicija da bismo ponovno mogli pronaći svoje mjesto u univerzumu i ponovno izgraditi način života koji je svet, prirodan i smislen. Ni jedno političko ili ekonomsko rješenje samo po sebi neće biti dovoljno da ponovno oživi čovječanstvo. Bez duhovnog preporoda i povratka arhetipovima, čovječanstvu će nedostajati njegov esencijalni dio.

U posljednjih dvjesto godina standard življenja je značajno porastao, omogućujući velikom dijelu čovječanstva život u uvjetima o kojima je većina ljudi u prošlosti mogla samo sanjati. Moramo si postaviti pitanje o prirodi tog takozvanog postignuća. Koju cijenu plaćamo za taj novi standard življenja masovnih razmjera? Mnogi već osjećaju posljedice toga.

Nakon mene - poplava, poznate su riječi kralja Luka XV., i čini se da je to opći stav i naše generacije.

Lako je okriviti velike korporacije, "tvorce Matrixa", koji hrane taj destruktivni stroj. Ali tko su zapravo ti koji konzumiraju i hrane taj stroj? U suštini problem nije u težnji za višim standardom života nego u našem tumačenju visokog standarda života koje ignorira zdrav razum, kao i znanstvene studije koje pokazuju da pozitivni odnosi i osjećaj smisla više pridonose sreći nego materijalna udobnost.

Mi tek trebamo definirati životni stil koji je u harmoniji s prirodom, s našom ljudskom prirodom i s našim okolišem. Moramo ponovno otkriti jednostavnost dobrog života i prednosti takvog jednostavnog života. Neke zemlje prolaze kroz veliki

socijalni eksperiment multikulturalizma u kojem ljudi različitih nacionalnosti, vjerovanja i različitih etničkih skupina pokušavaju postići harmoničan suživot. Rezultat toga je da u mnogim velikim gradovima diljem svijeta postoji privlačna raznolikost različitih boja i uvjerenja. To je rezultat globalizacije i pokreta koji je nastao tijekom posljednjih stotinu godina s ciljem veće otvorenosti i uključivosti (inkluzije). Mi tek trebamo postići ravnotežu između jednakosti i individualnosti, a to možemo samo pomoći razlikovanju između naše biti i forme, onoga tko smo od onoga što smo. Različiti smo, ali smo i isti. Taj paradoks leži u srcu našeg multikulturalnog izazova i samo kad bismo to istinski razumjeli, mogli bismo pronaći ispravnu formulu zajedničkog života u harmoniji, što ne znači slaganje u svemu. Trebali bismo biti oprezni zbog isprazne kulture koja nas čini dijelom mase polazeći od naših najnižih zajedničkih obilježja.

Postoji mnoštvo toga što smo mi kao čovječanstvo bili sposobni dosegnuti, ali i mnogo toga što smo propustili. Uviđanje toga što bismo još trebali postići te jaza između naših idealja i prakse, moglo bi djelovati obeshrabrujuće i mogli bismo se osjećati kao da nas problemi nadilaze. Ali to nije istina. Kao što je Lao-Tze rekao: *Put od tisuću milja počinje prvim korakom*. Trebali bismo pokušati napraviti barem jedan korak i uvidjet ćemo da ne hodamo sami. Radeći zajedno, čovječanstvo može postići čuda. ☺

S engleskog prevela: Irena Darmopil

SOLARNA SONDA PARKER

Približiti se Suncu! San sačuvan u starim mitovima, dozivan u zanesenim stihovima, uvijek prisutan u pogledima koji tragaju za tajnama neba... Ovaj san je stari naučnik da se našem Suncu možemo približavati na mnoge načine i mnogim putanjama te mu biti možda još bliže onda kada ga ne vidimo, kada nas ispunе neka druga svjetla u dubokoj noći...

Nemirni duh generacija znanstvenika stoljećima je tražio načine kako promatrati Sunce, pažljivo je pratio i bilježio promjene, usavršavajući instrumente i proračune. Otkrili su neke elemente strukture Sunca i njegove neobične pjege, koronu i Sunčev vjetar, oblike zračenja energije i mnoge zapanjujuće podatke, no Sunce je i dalje ostajalo nepoznаница. Upravo to ističe sadašnja direktorica NASA-ina odjela solarne fizike, dr. Nicola Fox: "Najstrašnija stvar vezana uz Sunce je ta da nam je nepoznato, a gledamo ga svakog dana..."

Zato su udruženim snagama timovi raznih stručnjaka usmjerili svu svoju snagu u središte i izvor života našeg zvjezdanih sustava, strpljivo stvarajući priliku koja se konačno utjelovila u relativno maloj solarnoj sondi *Parker*. Mnogim je članovima ovoga tima sama letjelica poput djeteta nad čijim svakim korakom strepe - ne bez razloga. To se "dijete" prilično brzo kreće, nevjerojatnih 200 km/s, što je najveća postignuta brzina nekog lansiranog objekta. K tome ide na vrlo opasan put na kojem će 25 puta "doticati" Sunce, točnije njegovu koronu, i dobro "osjetiti" dah Sunčeva vjetra prateći izuzetno precizno projektiranu putanju.

Više je misterija koje će pokušati riješiti, kako navodi dr. Fox. Najprije, to je neobična inverzija koronalne temperature, tj. rast temperature kako se udaljavamo od Sunca s nekih 6000 °C na 3 000.000 °C, što izgleda protivno dosad poznatim zakonima prirode. Nadalje, tu je i pitanje nastanka solarnog vjetra koji

prodire do planeta i čitavog sustava. Ovaj se izuzetno dinamičan kontinuirani tok plazme stalno ubrzava, kao da iz nekog nepoznatog izvora dobiva dodatnu snagu. Treća je zagonetka vezana uz uzrok velikih izbačaja koronalne mase koji nastaju tijekom maksimuma Sunčeve aktivnosti, a mogu ometati ili potpuno ugroziti rad satelita i komunikacijskih sustava na Zemlji.

S druge strane, pravi je izazov inženjerima bila konstrukcija same letjelice s uređajima i instrumentima koji trebaju izdržati sva moguća naprezanja. Ključni dio je ugljični toplinski štit zahvaljujući kojem će instrumenti biti na ugodnoj sobnoj temperaturi, zaštićeni od okolnih 1400 – 1700 °C. Dva će instrumenta biti izuzeti i izravno izložena plazmi solarnog vjetra i čestica kako bi napravili neophodna mjerjenja. U planu je između ostalog i "fotografiranje" solarnog vjetra, mjerjenje dinamike magnetskih i električnih polja te mjerjenja čestica iznimno jakih energija povezanih uz erupcije, kratkotrajne izboje i udare koronalne mase. No, kako smatra Juan Felipe Ruiz, zamjenik voditelja strojarskog tima solarne sonde: "Postoje tajne Sunca koje ćemo razotkriti, ali će s novim podacima koje će sakupiti sonda također proizaći i nova pitanja... Vjerujem da će nas ovo pokrenuti kao ljudsku vrstu."

Jer, nije to još jedna svemirska letjelica više upućena prema nepoznatim svjetovima. Ona smjelo leti prema našem Suncu, prema ognjištu doma kojem pripadamo. U njoj je osim neugasive čovjekove težnje za odgođenanjem tajni, prisutno još nešto: gorljiva potreba za povratkom izvoru, početku, najvećoj tajni... ☺

Priredila: Nataša Žaja

<https://svs.gsfc.nasa.gov/13003>

<https://www.youtube.com/watch?v=mTVOSK8OIx8>

<https://www.youtube.com/watch?v=g5x5H955Xe0>

**Srce čovjeka je poput sadržaja riznice
u kojoj se čuvaju odgovori svih vrsta;
biraj one koji su dobri i izrazi se kroz
njih, no budno nadziri one loše u
svojoj nutrini.**

Ani